

Sinonimiški bendrašakniai asmenų pagal profesiją pavadinimai: daryba, semantika, stilistika ir vartoseną

Danguolė Gaudinskaitė

Vilniaus universitetas
danguole.gaudinskaite@sa.vu.lt
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8773-342X>

Anotacija. Vardažodiniai asmenų pavadinimai priklauso skirtingoms darybos kategorijoms, pavyzdžiui, vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų, asmenų pavadinimų pagal profesiją kt. Iš *Lietuvių kalbos žodyno* ir *Lietuvių kalbos žodyno* elektroninio leidimo surinkti 1266 bendrašakniai sinonimiški vardažodiniai (arba vieną iš vardažodinių dėmenų turintys) asmenis pagal profesiją pavadinantys dariniai, iš kurių sudarytos 386 darybinių sinonimų (darybinių variantų) eilės. Darinius numatyta aptarti darybos, semantikos, stilistikos ir vartosenos aspektais. Tikslui pasiekti taikomi darybinės, semantinės analizės, skaičiavimo, aprašomasis analitinis, substitucijos metodai. Analizuojant medžiagą matyti, kad iš surinktų asmenų pavadinimų pagal profesiją ir jiems artimų darinių sudarytos eilės gali būti suskirstytos į semantines grupes: pagal tam tikram verslui bei darbui, amatui būdingą, reikalingą gyvą ar negyvą dalyką, objektą (53,37 proc. viso darinių skaičiaus, pvz.: 3 *bitininkas*, -ė 1 'kas bites prižiūri, laiko, verčiasi bitėmis' / 3 *bitininkas*, -ė 1 'kas bites prižiūri, laiko, verčiasi bitėmis' / *bitininkas*, -ė 1 '3 bitininkas 1' / *bitininkas*, -ė 1 '3 bitininkas 1' – 3 *bitinis*, -ė 'bitininkas' – *bičius* 1 'bitininkas'); pagal gaminį, sukuriama dirbant, vykdant verslą ar plėtojant amatą (36,79 proc. viso darinių skaičiaus, pvz.: 1 *klumpininkas*, -ė 1 'klumpių dirbėjas, klumpius, klumpdirbys' – *klumpis* 5 'klumpius, klumpdirbys' – *klumpius* 1 'kas dirba klumpes' – *klumpdirbis*, -ė 'klumpdirbys' / *klumpdirbys*, -ė 'klumpių dirbėjas'); pagal darbo, verslo, amato specifikai būdingą vietą (9,84 proc. viso darinių skaičiaus, pvz.: 2 *malūnininkas*, -ė 'malūno vedėjas, malimo specialistas' / *malūnininkas*, -ė 'malūno vedėjas, malimo specialistas' / 2 *malūnininkas*, -ė '2 malūnininkas' – 1 *malūninis*, -ė '2 malūnininkas' – 2 *malūnis* '2 malūnininkas').

Empirinės medžiagos analizė atskleidžia, kad etniškumui būdingų realiųjų galima rasti visose skirtose semantinėse grupėse. Asmenų pavadinimai pagal profesiją gali būti sietini su mišku, augalais, žemės ūkiu, gyvuliais, amatais ir pan. Nedidelis asmenų pavadinimų pagal profesiją vartosenos skaičius leidžia daryti prielaidą, kad jie tampa nebūdingi dabartinei kalbai, nes nebelieka paties reiškinio (tuomet nelieka ir asmenų pavadinimų) arba reiškinys yra, bet asmenys gali būti vadinami kitaip (kitais dariniais).

Pagrindinės sąvokos: darinys, darybiniai sinonimai, darybiniai variantai, darybos kategorija, sinonimų eilė, etniškumas.

The Synonymous Conjugate Personal Names by Profession: Formation, Semantics, Stylistics and Usage

Abstract. The nominal names of persons belong to different categories of formation (for example, the names of persons possessing nominal features, the names of persons by profession, etc.). A total of 1,266

Gauta: 2022-07-11. Priimta: 2022-10-27.

Received: 11/07/2022. Accepted: 27/10/2022.

Copyright © 2021 Danguolė Gaudinskaitė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence (CC BY), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

conjugate synonymous nominal derivatives (or possessing one of the components of nominal words) naming the persons by profession were collected from the Dictionary of Lithuanian Language and its electronic version, out of them 386 rows of derivative synonyms (derivative variants) were formed. The derivatives were analysed in terms of formation, semantics, stylistics and usage. To achieve the aim, the methods of derivation, semantic analysis, calculation, descriptive-analytical, substitution were employed. The analysis of the material shows that the rows of derivative synonyms (derivative variants) formed from the names of the persons by profession and close to them derivatives can be divided into semantic groups: denoting an object required for business and work or craft (53,37 per cent of all derivatives); the person's own business and work or craft, a person who makes a product (36,79 per cent of all derivatives); a place specific to the work (9,84 per cent of all derivatives).

The analysis of the empirical material revealed that realia specific to ethnicity can be found in all semantic groups. Names of persons by profession can be associated with forest, plants, agriculture, animals, crafts, etc. The small number of usage of names of persons by profession suggests that they become uncharacteristic of the current language, either because the phenomenon itself no longer exists (then the names of persons also disappear) or because the phenomenon exists, but persons can be named differently (other formations are used).

Keywords: formation, derivative synonyms, derivative variants, derivational categories, row of the synonyms, ethnicity.

Įvadas

Bendrašakniai dariniai, turintys tą pačią darybos reikšmę, tapačią ar labai panašią leksinę reikšmę ir sudaryti su skirtingais darybos formantais, yra darybiniai sinonimai (toliau – DS). Nuo jų skirtini darybiniai variantai (toliau – DV) – to paties darybos tipo ir tuos pačius pamatinius žodžius turintys dariniai, besiskiriantys šalutinėmis darybos priemonėmis (Vaskelienė, 2013). DS ir (ar) DV esama visose daiktavardžio darybos kategorijose, tarp jų ir tose, kurių dariniai pavadinami asmenis.

Straipsnio objektas – *Lietuvių kalbos žodyno* elektroniniame leidime (*LKŽe*) ir *Lietuvių kalbos žodyne* (*LKŽ*) rasti sinonimiški bendrašakniai vardažodiniai (arba vieną iš vardažodinių dėmenų turintys) asmenis pagal profesiją pavadinantys (toliau – APP) dariniai. Tyrime remiamasi 1266 darinių, laikomų APP, analize. Straipsnio tikslas – aptarti sinonimiškus bendrašaknius vardažodinius APP darinius darybos, semantikos, stilistikos ir vartosenos aspektais. Tikslui pasiekti iškelti tokie uždaviniai: (1) iš *LKŽe*, *LKŽ* išrinkti sinonimiškus bendrašaknius vardažodinius (arba bent vieną iš vardažodinių dėmenų turinčius) APP darinius ir juos darybiškai išanalizuoti; (2) sudaryti DS (DV) eiles; (3) DS (DV) suskirstyti į semantines grupes ir aptarti darinių / jų semantiką; (4) ištirti stilistiką; (5) aptarti gausesnių grupių darinių vartosenos ypatumus.

Igyvendinant pirmąjį uždavinį, prie tradiciškai APP darybos kategorijos priesagų ir galūnių vedinių priskiriami ir į juos panašūs bendrašakniai sinonimiški priešdėlių vediniai, dūriniai ir mišriosios darybos dariniai, t. y. visi bet kurio darybos būdo dariniai, turintys panašią darybos reikšmę, panašią arba tapačią leksinę reikšmę¹ ir tą patį pamatinį žodį (ar vieną iš jų). Iš sudarytų DS (DV) semantinių grupių atrinkti ir aptarti tie bendrašakniai

¹ Sudarant DS (DV) eiles darinys joms priskiriamas konkrečia leksine reikšme.

dariniai, kuriuose galima įžvelgti tam tikrų etniškumo² apraiškų (trečiasis uždavinys). Tiriama stilistiką (4 uždavinys), žiūrima, kurie DS (DV) eilių nariai yra stilistiškai nežymėti, o kurie turi stilistinių ir (ar) emocinių atspalvių. Kalbant apie vartoseną (5 uždavinys), DS (DV) eilių narių ieškoma *Dabartinės lietuvių kalbos tekстыne (DLKT)*³, žiūrint, kaip dažnai dariniai vartojami (ar nevartojami), stengiantis atsakyti į klausimą, ar jie (ne)būdingi dabartinei kalbai; taip pat patikrinama, kurie dariniai yra įtraukti į *Bendrinės lietuvių kalbos žodyną (BLKŽ)* ir *Dabartinės lietuvių kalbos žodyno* elektroninį leidimą (*DLKŽe*) – norminamuosius leidinius, atspindinčius taisyklingą bendrinės kalbos žodžių vartoseną.

Tyrimui taikyti darybinės, semantinės analizės, skaičiavimo, substitucijos metodai. DS (DV) iliustraciniai pavyzdžiai analizuojami aprašomuoju metodu.

1. Teorinės įžvalgos. Vardažodiniai asmenų pavadinimai.

Apie darybos reiškinius skirtingais aspektais rašoma įvairiuose (žodžių darybos) veikaluose (Ulvydas, 1965; V. Ambrazas, 2006; Urbutis, 2009; Soida, 2009; Vulāne, 2013; Kalnača ir Lokmane, 2021; Vaskelienė, 2022 ir pan.). Daugelyje jų paprastai yra minimi ir vardažodiniai, ir veiksmožodiniai asmenų pavadinimai. Pasakytina, kad asmenų pavadinimai gali būti tiriami įvairiais aspektais (kilmės, semantikos, darybos, stilistikos ir kt.). Kalbant apie vardažodinius asmenų pavadinimus, būtina pabrėžti, kad jie priklauso skirtingoms darybos kategorijoms, pavyzdžiui, asmenų pavadinimų pagal profesiją, pavadinimų pagal kilmę bei priklausymą ir kt. Paprastai asmenų pavadinimai pagal profesiją mokslininkų yra nevienodai interpretuojami: Stasys Keinys (1999, p. 46–47) nurodo vieną – vardažodinės ypatybės turėtojų ir profesinių asmenų pavadinimų – darybos skyrių ir jam priskiria vedinius, kuriais „pavadinami asmenys pagal su pamatiniu vardažodžiu susijusį užsiėmimą ar šiaip kokią iš jo kylančią ypatybę“. Saulius Ambrazas (įžvalgas žr. 2000,

² „Etniškumo“ sąvoka (kildinama iš graikų k. *ethnos*) dažniausiai nurodo tapatybę, grindžiamą bendra kilme ir bendruomeninio solidarumo jausmu. Pastaraisiais dešimtmečiais vyrauja bendro pobūdžio nuomonė, kad etniškumas – tai daugelio dimensijų reiškinys, susijęs su socialiniu kontekstu, kuris daro įtaką etniškumo raiškiai ar net konstruoja patį etniškumą. Nebūtina etniškumas egzistuoja tik tuomet, kai egzistuoja aiškiai apibrėžtos grupės, kurių narius sieja nuolatiniai įvairūs ryšiai. Etniškumas pasireiškia ir kitais būdais. Mėgindami atsižvelgti į skirtingo stiprumo ryšius, galinčius būti etniškumo išraiška, galime pasinaudoti skirtimi tarp etninės kategorijos, etninių ryšių ir etninės bendruomenės. Kategorijos visuomet padeda išryškinti kontrastus, o tai leidžia atskirti jai priskirtus narius ir pašaliečius. Jos gali atlikti savo funkciją – padėti klasifikuoti aplinkiniame pasaulyje sutinkamus žmones, tačiau visai nebūtina, kad vienai kategorijai priklausančius žmones sietų asmeniniai ryšiai. Etniškumas pasitarnauja kaip kanalas, kuriuo cirkuliuoja informacija, tarpusavio pagalba, siejantis tam tikrai etninei kategorijai priklausančius žmones ir pan. (Kasatkina ir Leončikas, 2003, p. 17–20). Antropologai turbūt geriausiai žino, kad, siekiant pažinti skirtingų tautų ir žmonių gyvenimus, neužtenka vien tik stebėti jų kasdienę veiklą. Tad būtina bendrauti ir tuomet kalba išryškėja kaip savita ir įtakinga komunikacinė sistema – žodinė ir simbolinė. Kalba tampa reikšmingu žinių apie žmonių grupės mąstymo būdą, pasaulėvaizdį arba kosmologiją ir kasdienį pasaulį šaltiniu (Čepaitienė, 2013, p. 335–336), tam tikslui pasiekti buvo sutelktas dėmesys į nykstančių kaimo senovės dalykų, vadinamų „liaudies tradicijomis“, aprašinėjimą, užfiksavimą. Numanoma, kad identiteto paieškos turėtų būti siejamos su kasdieniais reiškiniais (Druviete ir Požarnova, 2021, p. 97).

³ Daugiareikšmis žodis tikrintas, kuria leksine reikšme yra vartojamas, ir pateiktas suskaičiuotų asmens pavadinimo reikšmė rastų pavyzdžių skaičius. Išnašose nurodomas bendras statistinis analizuojamo žodžio rastų vartosenos atvejų *DLKT* skaičius, į kurį įeina homonimai, homografai, bendriniai ar tikriniai žodžiai, jų formos ir pan., nežiūrint žodžio leksinės reikšmės.

p. 113), kalbėdamas apie ypatybės turėtojų pavadinimų darybos kategoriją, teigia, kad „synchroniuose darbuose greta ypatybės turėtojų pavadinimų išskiriamos kelios kitos jiems labai artimos semantinės vedinių grupės: asmenų pavadinimai pagal profesiją, asmenų pavadinimai pagal kilmę ir priklausymą <...>“ ir pan., „tačiau istoriniu požiūriu paprasčiau juos aptarti kartu, laikyti vienos darybos kategorijos vediniais“. Kaip matyti iš pateiktų nuomonių, asmenų pagal profesiją pavadinimų darybos kategorijos darinius linkstama šlieti prie kitų darybos kategorijų. Straipsnyje vadovaujamosi gramatikose (Ulvydas, 1965; V. Ambrazas, 2006) ir žodžių darybos leidinyje (Urbutis, 2009) pateikta darybos kategorijų klasifikacija, pagal kurią į aptariamą asmenų pavadinimų pagal profesiją darybos kategoriją (*nomina profesionalia arba nomina auctoris* (Urbutis, 2009, p. 330) įeina „tokie daiktavardžiai, kuriais yra pavadinamas asmuo pagal jo profesiją, ir kurie su priesagomis ar galūnėmis yra padaryti iš pagrindinių daiktavardžių, žyminčių arba patį asmens verslą bei darbą, arba, dažniau, to verslo bei darbo objektą, gaminį“, <...> „vietą ar kokį kitą tam verslui bei darbui būdingą dalyką“ (Ulvydas, 1965, p. 406; plg. V. Ambrazas, 2006, p. 137).

Pasakytina, kad dažnai bendrašakniai vardažodiniai (arba vieną iš vardažodinių dėmenų turintys) dariniai gali būti susiję sinonimiškai (ar variantiškai) (žr. Pikčilingis, 1969, 1988; Miliūnaitė, 2009; Župerka, 2012; Vaskelienė, 2000, 2013, 2022), pavyzdžiui, APP DS laikytini tuo pačiu pamatiniu žodžiu *dantis* besiremiantys reikšmę ‘dantų gydytojas’⁴ turintys dariniai *dantininkas*, -ė⁵ 2 – *dantistas*, -ė – 2 *dantinis*, -ė nį. – *dančius neol.*, reikšme ‘kas prekiauja obuoliais’ DS (ir DV) eilę sudaro skirtingas priesagas turintys vediniai *obuolininkas*, -ė / 1 *obuolninkas* / 1 *obuolnykas*, -ė – 1 *obuolinis*, -ė 1. Tradiciškai APP daiktavardžių darybos kategorijai skiriami tik priesagų ir galūnių vediniai, bet kartais būna, kad į juos pagal darybos ir leksinę reikšmę labai panašūs sudurtiniai daiktavardžiai ar mišriosios darybos dariniai, taigi vedinių atskyrimas nuo kitų darybos būdų sinonimiškų bendrašaknių darinių būtų nepamatuotas, pavyzdžiui, *būgnininkas*, -ė ‘kas būgną muša, būgnuoja’ – *būgnius* ‘būgnininkas’ – *būgnamušis* ‘būgnininkas’ (t. y. DS yra priesagos, galūnės vediniai ir dūrinys). Taigi į sudarytas APP DS (DV) eiles patenka sinonimiški iš to paties vardažodžio išvesti vediniai, mišriosios darybos dariniai ir dūriniai, kurių pamatinis žodis (vienas iš jų) yra tas pats vardažodis (Gaudinskaitė, 2020).

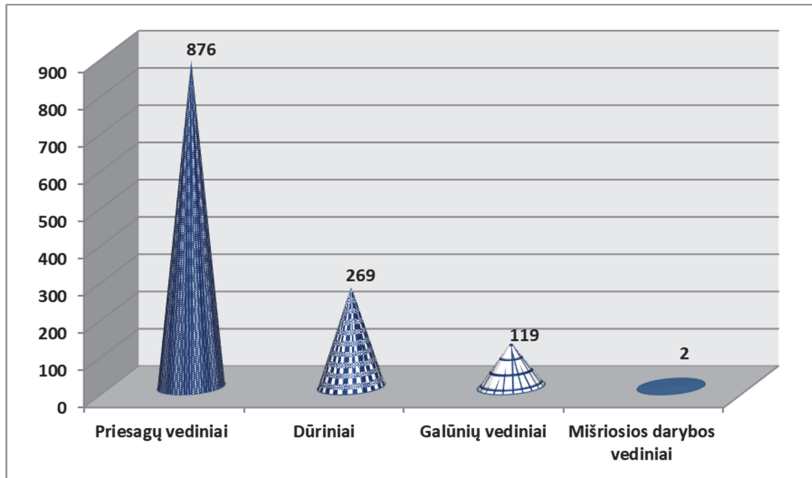
2. Asmenų pavadinimų pagal profesiją darybiniai sinonimai ir darybiniai variantai

LKŽe, *LKŽ* rasti ir asmenų pavadinimų pagal profesiją darybos kategorijai priskirti 1266 asmenis pavadinantys bendrašakniai sinonimiški vardažodiniai dariniai, iš jų sudarytos 386 DS (DV) eilės.

Didžiausią darinių dalį sudaro priesagų vediniai – 876 dariniai, dūrinių yra 269, šiek tiek mažiau galūnių vedinių (119), 2 dariniai laikytini mišriosios darybos (priešdėlio-priesagos) rezultatu (žr. 1 pav.).

⁴ Jei darinių reikšmių nerandama *LKŽe*, tuomet jos pateikiamos iš *LKŽ*.

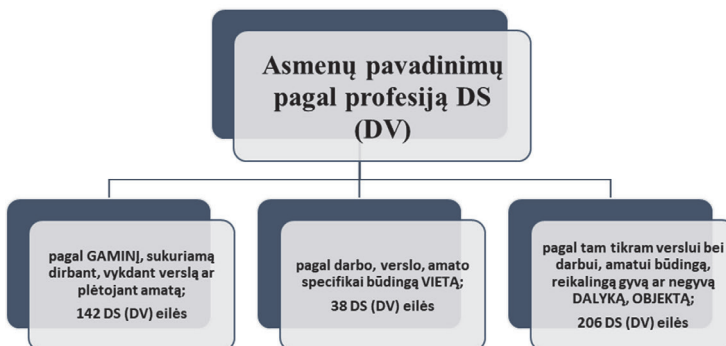
⁵ DV atskiriami įstrižu brūkšniu, o DS – brūkšniu. Darybos formantai parodyti.

1 pav. Asmenų pavadinimų pagal profesiją darybos būdai

APPDS (ir DV) laikytini tuo pačiu pamatiniu žodžiu *akmuo* besiremiantys labai panašią leksinę reikšmę turintys dariniai *akmenininkas*, *-ė 1* ‘akmenkalys, akmentašys’ / *akmenininkas*, *-ė* ‘akmenkalys, akmentašys’ / *akmenininkas 1*’ – *akmenkalis*, *-ė* ‘akmeninių daiktų kalėjas, akmeninkas’ / *akmenkalys*, *-ė* ‘akmenkalis’ – *akmentašys*, *-ė* ‘akmenų tašytojas’, kitą DS (ir DV) eilę sudaro jungiamuoju balsiu besiskiriantys dūriniai (t. y. DV) ir tos pačios priesagos variantus turintys vediniai (taip pat DV): *aliejininkas*, *-ė* ‘aliejaus dirbėjas ar pardavėjas’ / *aliejininkas*, *-ė* ‘aliejaus dirbėjas ar pardavėjas’ / *aliejininkas*, *-ė* ‘aliejininkas’ – *aliejadaris*, *-ė* ‘aliejaus darytojas’ / *aliejadaris*, *-ė* ‘aliejadaris’. Šiuo atveju sinonimiškai ar variantiškai santykiauja skirtingų darybos būdų – priesaginio ir dūrybos – dariniai.

Sinonimiški bendrašakniai dariniai į semantines grupes suskirstyti pagal tam tikram verslui bei darbui, amatui būdingą, reikalingą gyvą ar negyvą dalyką, objektą (1); pagal gaminį, sukuriama dirbant, vykdam verslą ar plėtojant amatą (2); pagal darbo, verslo, amato specifikai būdingą vietą (3) (žr. 2 pav.).

2 pav. Asmenų pavadinimų pagal profesiją DS (DV) semantines grupes

Evaldos Jakaitienės teigimu (2010, p. 50), žodžio reikšme galima vadinti visuomenės visuotinai aprobuotą žodžiu komunikuojamą informaciją apie žmonių suvokiamus tikrovės dalykus. „Žodžio reikšmė, signalizuodama kognityvinę sąvoką, aktualizuoja tam tikrą jos turinio dalį. Kadangi sąvokos susijusios su tautos kultūros ir kasdienio gyvenimo ypatybėmis, tai ir pats žodis gali sužadinti vienokias ar kitokias asociacijas kalbančiųjų sąmonėje“ (Gudavičius, 2009, p. 227). Paprasto žmogaus pasaulio suvokimą, kalbos pasaulėvaizdį atskleidžia surinkta ir užrašyta tarminė, etnografinė medžiaga. Etnolingvistinę medžiagą galima rasti žodynuose, kurie leidžia stebėti žodžio vartojimą atskirais visuomenės vystymosi etapais, pamatyti jo reikšmės kitimą ir sąsajas su įvairiais istoriniais įvykiais, atspindėtais žmonių sąmonėje (Sakalauskienė, 2021, p. 4). Empirinės medžiagos analizė parodė, kad kai kurie DS (DV) eilių nariai susiję su tam tikromis lietuvių tapatybei svarbiomis realijomis, atspindi tam tikras etniškumo apraiškas.

3.1. Didžiausią APP skirtingų darinių dalį sudaro asmenų pavadinimai **pagal tam tikram verslui bei darbui, amatui būdingą, reikalingą gyvą (1) ar negyvą (2) dalyką, objektą** (206 DS (DV) eilės).

(1) Pasakytina, kad nemažai rastų darinių yra įvairių gyvulių bandų ganytojus pavadinantys žodžiai, kurie nuo seno lietuviams buvo reikalingi, nes žemės ūkis, ypač gyvulių auginimas, buvo svarbus kaimo bendruomenės žmonėms. „Gyvenimas upių ir ežerų išraižytoje miškų zonoje ir gebėjimas efektyviai panaudoti tuos nedidelius natūraliai esančius arba pasidarytus žemės plotelius siūlo mintį apie kosmologinę tvarką, išreiškiamą binarine opozicija gamta – kultūra“ (Čepaitienė, 2013, p. 186)⁶. Analizuojama medžiaga parodė, kad gyvulių ganytojai gali būti pavadinami iš įvairių gyvulius įvardijančių vardažodžių padarytais asmenų pavadinimais: *LKŽ*, *LKŽe* rasta nemažai tokių sinonimiškų darinių, kurių pamatiniais žodžiais eina gyvulius įvardijantys daiktavardžiai *arklys*, *banda*, *jautis*, *kiulė* ir pan. Pavyzdžiui, sinonimų ir variantų eilę sudaro *arklininkas*, *-ė 1* (‘naktigonis, arklių prižiūrėtojas’) / *arklinykas*, *-ė 1* (‘naktigonis, arklių prižiūrėtojas’) – *2 arklinis*, *-ė 1* (‘naktigonis, arkliaganis, šerikas’) – *arklabernis* (‘arklių prižiūrėtojas, arklininkas’) / *arkliabernis* (‘arklių prižiūrėtojas, arklininkas’) – *arkliaganis* (‘kas arklius gano’) / *arkliaganys* (‘kas arklius gano’) / *arkliagonis* (‘arkliaganis’). Skirtingų priesagų vedinių pamatinis žodis ir dūrinių pirmasis dėmuo *arklys*, dūrinių antrasis dėmuo remiasi daiktavardžiu *bernas* (veikiausiai vartojamu reikšme *psn.* ‘metams samdomas jaunas ūkio darbininkas’) ir veiksmazodžiu *ganyti*. Veiksmazodinis dėmuo paprastai valdo vardažodinį dėmenį (žr. Stundžia ir Jarmalavičius, 2019, p. 21), jį patikslina. Nors visi dariniai turi labai panašią, beveik tapačią leksinę reikšmę, kai kurie skiriasi tam tikrais reikšmės komponentais. Pavyzdžiui, *arklininkas* tai ne tik naktį arklius ganantis, bet taip pat ir juos prižiūrintis asmuo (šio darinio tarminis variantas *arklinykas*, nors ir reiškia

⁶ Lietuvoje kaimo bendruomeninio gyvulių ganyto tradicija susiformavo maždaug XVI šimtmetėje. Banda genama saulei tekant, pargenama – leidžiantis. Ilgiausiai bendruomeninio ganyto tradicijos išliko Pietryčių Lietuvoje, kur okupacinės Lenkijos valdžios metais nebuvo vykdoma žemės reforma ir kaimai nebuvo išskirstyti į vienkiemius. Šiame regione kaimo ar kelių kaimų bendrai gyvuliai ganyti iki pat XXI a. pradžios, o ganymui naudotos ir bendros kaimo ganyklos (Savoniakaitė, 2011, p. 333).

tą patį, bet turėtų būti vartojamas tam tikroje Lietuvos dalyje⁷ ar iš jos kilusių žmonių). Vedinio *arklinis* specifinis reikšmės komponentas būtų „arklius šeriantis asmuo“⁸. Keletas daiktavardžių turi abi gimines, taigi arklius prižiūrintis asmuo gali būti tiek vyras, tiek moteris. Moteris, prižiūrinti, gananti arklius, gali būti įvardijama *arklininke*, *arklinyke* ar *arkline*. Dūriniai variantai *arklabernis* / *arkliabernis*, besiskiriantys jungiamuoju balsiu, pavadina vyriškos lyties asmenį (t. y. *berną*), kuris rūpinasi arkliais (antrasis dūrinio dėmuo įvardydamas asmenį jį labiau konkretina, detalizuoja; nurodoma tam tikra lytis užkoduota pačiame žodyje⁹. Į *BLKŽ* antraštiną yra įtrauktas *arklininkas*, *-ė*, bet jo reikšmių žodyne dar nėra. Vis dėlto veikiausiai darinys turės panašias į *DLKŽe* nurodytas reikšmes: žodyne *arklininkas*, *-ė* yra vadinamas kaip ‘arklių prižiūrėtojas, augintojas’, ‘arklių mėgėjas ar žinovas’, ‘arklių pirklys’. *BLKŽ*, *DLKŽe* *arklinis*, *-ė* pateiktas tik kaip būdvardis.

*DLKT*¹⁰ rasti 136 vartosenos pavyzdžiai su *arklininkas*, *-ė* (kiti aptariamais eilės dariniai nefiksuoja arba nevartojami aptariama leksine reikšme¹¹). *LKŽe* dariniai užrašyti skirtingose vietose ir iš skirtingų šaltinių (pateikti dviejų darinių vartosenos pavyzdžiai): *arklininkas*, *-ė* / *arklinykas*, *-ė* I – fiksuojami Surviliškyje, Kėdainių r., Veliuonoje, Jurbarko r.; *arklinis*, *-ė* I – Laukuvoje, Šilalės r., Viduklėje, Raseinių r., Jurbarko, Skirsnemunėje, Jurbarko r., Kuršėnuose, Šiaulių r.¹² ir pan. Darinių vartojimo aplinka labai panaši. Apibendrinant galima pasakyti, kad nors leksinių reikšmių tapatumas (panašumas) leistų bendrašaknius darinius laikyti itin artimos semantikos sinonimais, substitucijos galimybes riboja nevienodas darinių paplitimas Lietuvoje, nevienodas santykis su bendrine kalba – iš šios DS (DV) eilės tik *arklininkas*, *-ė* būdingas bendrinei kalbai.

Devynių narių sinonimų eilę sudaro turintys tapačią arba labai panašią leksinę reikšmę dariniai 2 *bandininkas*, *-ė* ‘bandos ganytojas, piemuo’ – I *bandinis*, *-ė* ‘kerdžius; bandulis, bandišius’ – *bandišius* ‘piemuo, bandinis’ – I *bandulis* ‘kerdžius’ – I *bandžius* 4 ‘kerdžius’ – *bandaganis* ‘galvijų piemuo, galvijagonis’ / I *bandganis* ‘bandaganis’ / *bandaginy* ‘bandos varovas’ / *bandžganis*, *-ė* ‘piemengalis’, kurių pamatiniu žodžiu (ar vienu iš jų) eina daiktavardis *banda* (dūrinų antrieji dėmenys veiksmazodžiai *ganyti*, *ginti*). Stilistiškai neutralūs dariniai skiriasi semantiniais komponentais. Specifinę semą turi labai panašios leksinės reikšmės dariniai *bandulis*, *bandžius* – ganantis asmuo padėties požiūriu yra vy-

⁷ Tarminė priesaga *-inykas*, *-ė* daugumai aukštaičių visiškai atstojanti priesaga *-ininkas*, *-ė* (Ulvydas, 1965, p. 409).

⁸ Nežinodami leksinės reikšmės, šį darinį galėtume laikyti būdvardžiu, kuris yra labiau įprastas dabartinei vartosenai (tai patvirtina ir *DLKT* rasti 112 pavyzdžių su juo).

⁹ Plg. žodynuose dūrinio **arkliamergė* nėra.

¹⁰ Analizuojant (čia ir kitur) skaičiuojami atrinkti asmenis vadinantys darinių vartosenos pavyzdžiai.

¹¹ Bendras *DLKT* statistinis vartosenos skaičius yra didesnis, plg. rasti 164 pavyzdžiai su žodžiais *arklininkas*, *-ė* ir 112 pavyzdžių su *arklinis*, *-ė* (kiti aptariamais eilės dariniai nefiksuoja). Vartosenos atvejų skaičius yra išaugęs dėl (žiūrint formaliai) priskaičiuotų homoniminių ar daugiareikšmio žodžio formų. Atmetus šiuos atvejus ir pan., lieka 136 pavyzdžiai su asmens pavadinimu *arklininkas*, *-ė*.

¹² *Arklininkas*, *-ė* / *arklinykas*, *-ė* I – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *arklinis*, *-ė* I – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *arklabernis* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *arkliabernis* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *arkliaganis* – Nevarėnai, Telšių r.; Troškūnai, Anykščių r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-10-09); *arkliaganys* – Skirsnemunė, Jurbarko r.; Geistarai, Vilkaviškio r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-10-09); *arkliagonis* – Kupiškis; Dusetos, Zarasų r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06).

resnis tarp kitų ganančių asmenų (plg. *kerdžius* – ‘piemenų vyresnysis’). Menkinimo semą turi *bandišius*¹³. Dūriniai variantai *bandaganis* / *1 bandganis* / *bandžganis*, *-ė* pavadina bandą ganantį asmenį, o *bandaginys* – galvijus varantį, ginantį. Nors darinių semantika šiek tiek skiriasi, gramatinis junglumas labai panašus. Aptariamoms DS (DV) eilės nariai neįtraukti į *BLKŽ*, bet *DLKŽe* fiksuojamas *bandžius*¹⁴ yra aiškinamas kaip žemaitybė, etnografizmas ‘kerdžius’. Nė vieno iš DS eilės narių vartosenos pavyzdžių nerasta *DLKT*¹⁵. *LKŽe* pateikti dariniai užfiksuoti skirtingose vietose, iš skirtingų šaltinių¹⁶. Galima daryti išvadą, kad kai kurie aptariamoms DS (DV) eilės nariai APP reikšme yra labai reti ar visai nevartojami, dabartinei kalbai nebūdingi, nes nebėra etniškumui svarbių realiųjų, kurios buvo siejamos su aptariamais žodžiais. Kiti DS (DV) neįvardija asmenų pavadinimų.

Iš vartosenos pavyzdžių šaltinių nuorodų *LKŽe* matyti, kad jaučius ganantis asmuo skirtingose Lietuvos vietovėse¹⁷ ar šaltiniuose pavadinamas DS (DV) eilės nariais *2 jautininkas*, *-ė 1* ‘jaučių piemu; žmogus, kuris jaučiais dirba’ – *jautinis*, *-ė 2* ‘jaučių pjovėjas, piemu, pirklys; jautininkas’ – *jautišius* ‘jaučių prižiūrėtojas’ – *1 jaučius* ‘jaučių piemu; kerdžius’ – *jaučiagonis*, *-ė* ‘jaučių piemu’ / *jautaganys*, *-ė* ‘jaučių ganytojas, piemu, jaučiagonis’ / *jautganys*, *-ė* ‘jautaganys’ (skirtingų priesagų ir galūnės vedinius, dūrinis sieja pamatinis žodis *jautis*; dūrinis antrasis dėmuo veiksmazodis *ganyti*). *LKŽe* rasti trijų darinių vartosenos pavyzdžiai¹⁸. Šios DS (DV) eilės nariai yra stilistiškai neutralūs panašią reikšmę turintys asmenų pavadinimai. Kai kurie dariniai turi specifinių semų, pavyzdžiui, *jautinis*, *-ė*, pavadina jaučius ganantį, pjaunantį, parduodantį, su jais dirbantį asmenį. Šiek tiek mažiau semantinių komponentų turi labai panašios leksinės reikšmės darinys *jautininkas*, *-ė* – juo pavadinamas asmuo, kuris gano jaučius ir su jais dirba. Tik jaučius ganantis asmuo gali būti įvardijamas dariniais *jaučius*, *jaučiagonis*, *-ė*, *jautaganys*, *-ė*, *jautganys*, *-ė*, o dariniu *jautišius* pavadinamas asmuo, kuris tiesiog rūpinasi jaučiais. Aptariamieji dariniai į *BLKŽ*, *DLKŽ* neįtraukti¹⁹. *DLKT* asmens pagal profesiją reikšme

¹³ Priesaga *-išius* dariniui suteikia menkumo, nemielumo semantinį požymį (V. Ambrazas, 2006, p. 121; Ulvydas, 1965, p. 356).

¹⁴ *Bandininkas*, *-ė* į *DLKŽe* įtrauktas kaip kitas žodis.

¹⁵ Plg. bendrą statistinį vartosenos atvejų *DLKT* skaičių su rastais žodžiais *bandinis*, *-ė* (556), *bandganis* (23), *bandininkas*, *-ė* (5), *bandžius* (1625).

¹⁶ *2 bandininkas*, *-ė* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *1 bandinis*, *-ė* – Surviliškis, Kėdainių r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *bandišius* – Lukšiai, Šakių r., Skirsnemunė, Jurbarko r., Surviliškis, Kėdainių r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *1 bandulis* – Kabeliai, Varėnos r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *1 bandžius 4* – Barstyčiai, Skuodo r., Raseiniai, Mažeikiai (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *bandaganis* – Kvėdarna, Šilalės r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *1 bandganis* – Užventis, Kelmės r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *bandaginys* – Raseiniai (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *bandžganis*, *-ė* – Salos, Rokiškio r. ir pan. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06).

¹⁷ *2 jautininkas*, *-ė 1* – Kabeliai, Varėnos r., Palanga (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *jautinis*, *-ė 2* – Valkininkai, Varėnos r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *jautišius* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *jaučiagonis*, *-ė* – Linkuva, Pakruojo r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *jautaganys*, *-ė* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *jautganys*, *-ė* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06.

¹⁸ Kiti dariniai fiksuoti skirtingu laikotarpiu išleistuose žodynuose, nepateikta jų vartosenos pavyzdžių, plg. *jautišius* užrašytas XIX a. žodyne; *jaučius* – XVII–XIX a. žodynuose; *jautaganys* – XIX–XX a. pradžios žodynuose.

¹⁹ *BLKŽ*, *DLKŽe* pateiktas tik būdvardis *jautinis*, *-ė*.

rastas 1 vartosenos pavyzdys su *jautininkas*, -ė²⁰ (su kitais DS eilės nariais pavyzdžių nerasta). Vartosenos tyrimas patvirtina prielaidą, kad sudarytos DS (DV) eilės nariai priklauso pasyviajam leksikos fondui, dabartinei kalbai jie nebūdingi, iš esmės nebėra ir tokių gyvenimo realiųjų, kurias vadinant būtų galima vartoti šiuos žodyne užfiksuotus sinonimiškus žodžius.

Sudaryta labai panašią ar tapačią leksinę reikšmę turinčių vienuolikos darinių, pavadinančių kiaules ganantį asmenį, DS (DV) eilė 2 *kiaulininkas*, -ė 1 ‘kiaulių piemuo, kiauiliaganis’ – 1 *kiaulinis*, -ė 1 ‘kiaulių piemuo’ – *kiaulušis*, -ė ‘kiaulišius 1’ / *kiauliušis* ‘kiaulišius 1’ / *kiaulušius*, -ė ‘kiaulišius 1’ – *kiaulišius*, -ė 1 ‘kiauliaganis, kiauilių piemuo’ – *kiaulaganis*, -ė ‘kiaulių piemuo’ / *kiaulagonis* ‘kiaulaganis’ / *kiaulganis*, -ė ‘kiauliaganis’ / *kiauliaganis*, -ė ‘kiaulaganis’ / *kiauliaganys*, -ė ‘kiaulaganis’ (dariniai turi pamatinį žodį (ar vieną iš jų) *kiaulė*; dūrinių antrasis dėmuo veiksmožodis *ganyti*). Dūrinių *kiaulaganis* / *kiaulagonis* / *kiaulganis* / *kiauliaganis* / *kiauliaganys* leksinės reikšmės iš esmės sutampa su darybos reikšme, todėl reikšmei suprasti net nereikia konteksto – dariniais pavadinami žmonės, ganantys kiaules. Nors žodyne nėra vienas DS (DV) eilės narys neturi stilistinių požymių, reikšmių analizė leidžia įžvelgti emocijų komponentų, pavyzdžiui, priesaga -*ušis*²¹ dariniams suteikia mielumo, o -*išius*²² – menkumo atspalvį. Taigi vis dėlto aptariamais DS (DV) nėra tapačios semantikos žodžiai. Be to, *LKŽe* fiksuotų pavyzdžių analizė parodė, kad dariniai užrašyti skirtingose vietose²³, tam tikruose skirtingo laikotarpio šaltiniuose (prie šešių darinių yra pateikta vartosenos pavyzdžių, o kiti tik užfiksuoti tam tikruose raštuose, žodynuose, bet pavyzdžių nėra). Matyti, kad aptariamais DS (DV) būdingas panašus gramatinis junglumas. *DLKT* rasta pavyzdžių su *kiaulininkas*, -ė, *kiauliaganis*, -ė ir *kiauliaganys*, -ė²⁴, į *BLKŽ* įtraukti *kiaulininkas*, -ė ir *kiauliaganys*, -ė, *DLKŽe* fiksuojamas *kiauliaganys*, -ė. Taigi iš *LKŽe* pateiktų vienuolikos sinonimiškų bendrašaknių darinių dabartinei kalbai įprasti tik *kiaulininkas*, -ė ir *kiauliaganys*, -ė.

„Mainai yra tiek praeities, tiek ir šios dienos dalykas; tai universalus vertingų objektų ir paslaugų gavimo ir davimo būdas, kai yra mainomi skirtingų rūšių dalykai ir daiktai, daiktas į daiktą ar kartais paslaugos į daiktus ir pan. <...> Mainams, prekybai svarbus turgus, kaip vieša socialinės sąveikos arena, vieta, kur susirenka svetimų žmonių grupės ir maino vieną daiktą į kitą. Tai pagrindinė valstiečių prekybos vieta, siejanti miestą ir

²⁰ *DLKT* iš viso rasta 20 *jautinis*, -ė vartosenos pavyzdžių, bet jie visi būdvardžiai, ir 5872 pavyzdžiai su *jaučius* – daiktavardžio *jautis* daugiskaitos galininko, veiksmožodžio atvejai.

²¹ Priesaga -*ušis* reta, būdinga deminutyvams (žr. Ulvydas, 1965, p. 277), bet šiuo atveju su ja padarytas asmenų pagal profesiją, būdingą veiklą pavadinimas.

²² Priesaga suteikia menkumo semantinį požymį (Ulvydas, 1965, p. 356). Žr. *bandišius*.

²³ 2 *kiaulininkas*, -ė 1 – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; 1 *kiaulinis*, -ė 1 – Kelmė ir pan. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *kiaulušis*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *kiaulušius*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *kiauliušis* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *kiaulišius*, -ė 1 – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *kiaulaganis*, -ė – Mosėdis, Skuodo r.; Palanga; Salantai, Kretingos r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *kiaulagonis* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *kiaulganis*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *kiauliaganis*, -ė / *kiauliaganys*, -ė – Ilguva, Šakių r.; Skaudvilė, Tauragės r.; Širvintos; Rokiškis (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06).

²⁴ Vardininko linksnio formos su *kiauliaganis* (22), *kiauliaganys* (43) – iš jų 16 pavyzdžių su abiejų dūrinių sutampančiomis linksnių formomis.

kaimą, tai ekonominė ir politinė vieta, susiejanti valstietį ir jo ūkį su platesne lokalia bendruomene, su centru ir miestu“ (Čepaitienė, 2013, p. 200–201). Lietuvių etniškumui svarbus turgus, prekyba ir su jais susijusios gyvenimo realijos. Būtent su šiais reiškiniais sąsąją turi vienos DS (DV) eilės nariai 2 *kiaulininkas*, -ė 4 ‘kas kiaulėmis verčiasi, prekiauja’ – *kiaulapirklys*, -ė ‘kiaulių pirklys’ – *kiauliapirkis*, -ė ‘kiaulių pirkėjas, pirklys’ (kiaulių pirkėjas, pirklys gali būti vadinamas artimos semantikos, stilistinių pažymų neturinčiais dariniais, kurių pamatinis žodis, arba vienas iš jų, daiktavardis *kiaulė*, dūrinių antrieji dėmenys remiasi daiktavardžiu *pirklys*, veiksmažodžiu *pirkti*). *LKŽe* pavyzdžiai parodė, kad dariniai užrašyti skirtinguose šaltiniuose ar vietose²⁵. Analizuojant pateiktus pavyzdžius matyti, kad vietoje *kiaulininkas* yra nurodytas *kiaulinykas*, nors *LKŽe* tokio varianto nepateikia. Šie dariniai asmens pavadinimo reikšme bendrinei kalbai nėra būdingi (į *BLKŽ*, *DLKŽe* *kiaulininkas*, -ė įtrauktas tyrimui neaktualia leksine reikšme, kiti dariniai visai nefiksuojami). *DLKT* rasti 2 pavyzdžiai, kuriuose *kiaulininkas*, -ė vartojamas asmens pavadinimo reikšme²⁶. Galima būtų teigti, kad DS (DV) eilę sudarantys artimos semantikos dariniai nėra įprasti dabartinei vartosenai, nes nebelieka reiškinio, su kuriuo galėtų būti siejami.

Bitininkystės pradžia Lietuvoje buvo susijusi su mišku, nes greta avilinės, arba sodybinės, bitininkystės egzistavo drevinė, arba miškinė, bitininkystė. Kaip žinoma, „lietuvių pasaulėvaizdyje bitės užima ypatingą vietą. Jos yra gamtinio, laukinio ir nežemiškojo, dangiškojo pasaulio dalis, laikomos šventomis, kaip ir jų produktai“ (Čepaitienė, 2013, p. 157; žr. Dundulienė, 1991, p. 62; Piškinaitė-Kazlauskienė, 1995, p. 152, 162)²⁷.

Bitininko amatą pavadina stilistinių pažymų neturintys, artimos semantikos DS (DV) eilės nariai 3 *bitininkas*, -ė 1 ‘kas bites prižiūri, laiko, verčiasi bitėmis’ / 3 *bitininkas*, -ė 1 ‘kas bites prižiūri, laiko, verčiasi bitėmis’ / *bitininkas*, -ė 1 ‘3 bitininkas 1’ / *bitininkas*, -ė 1 ‘3 bitininkas 1’ – 3 *bitinis*, -ė ‘bitininkas’ – *bičius* 1 ‘bitininkas’ (darinių pamatinis žodis daiktavardis *bitė*). *LKŽe* pateikti pavyzdžiai su *bičius*, *bitininkas*, -ė, *bitininkas*, -ė, *bitinis*, -ė (prie kitų darinių nurodyta šaltinio santrumpa). Santrumpos parodo, jog dariniai užrašyti skirtinguose šaltiniuose, pavyzdžiui, *bitininkas*, -ė – Petro Cvirkos, Jono Jablonskio, Simono Daukanto raštuose; Geistaruose; Vilkaviškio r., Pašvitinyje, Pakruojo r.; *bitininkas*, -ė – Ramygaloje, Panevėžio r.; *bitinis*, -ė – Nočioje, Baltarusijoje; *bičius* – buv. Rytų Prūsijos ir Klaipėdos krašto raštuose ir pan.²⁸ *DLKT* vartosenos pavyzdžių analizė parodė, kad dariniai vartojami nevienodai: APP reikšme rasta vartosenos

²⁵ 2 *kiaulininkas*, -ė 4 – Joniškėlis, Pasvalio r.; Pagramantis, Tauragės r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06); *kiaulapirklys*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-06; *kiauliapirkis*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07.

²⁶ Nors *DLKT* rasti 28 vartosenos pavyzdžiai su žodžiu *kiaulininkas*, -ė (bendras statistinis atveju skaičius), bet su rūpimu žodžiu aptikti tik 2.

²⁷ „Lietuvių mitologijoje bitės buvo susijusios ir su pomirtiniu, požeminiu vėlių pasauliu, ir su dangiškuoju – Dievo pasauliu. Manoma, kad pirmasis tikėjimas yra pagoniškos kilmės, antrasis – susiformavo krikščionybės įtakoje“ (Piškinaitė-Kazlauskienė, 1995, p. 123).

²⁸ 3 *bitininkas*, -ė 1 / 3 *bitininkas*, -ė 1 – Rimšė, Ignalinos r.; Geistarai, Vilkaviškio r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); *bitininkas*, -ė 1 / *bitininkas*, -ė 1 – Ramygala, Panevėžio r.; Palėvenė, Kupiškio r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); 3 *bitinis*, -ė – Nočia, Varanavo r., Gardino sritis, Baltarusija (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); *bičius* 1 – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07.

pavyzdžių su *bitininkas*, -ė (562), *bičius* (1)²⁹. Į *BLKŽ*, *DLKŽe* įtrauktas *bitininkas*, -ė³⁰. Galima teigti, kad bites prižiūrintį, jomis besirūpinantį asmenį pavadinti dabartinėje kalboje paprastai tenkinamasi įprasčiausios priesagos *-ininkas*, -ė vediniu *bitininkas*, -ė.

(2) *DV drevininkas psn.* ‘kas verčiasi medaus kopinėjimu iš drevių, bitininkas, bartininkas’ / *drevinykas psn.* ‘kas verčiasi medaus kopinėjimu iš drevių, bitininkas, bartininkas’ pavadina bitininką, kuris kopinėja medų iš drevių³¹ (vediniai turi tapačią leksinę reikšmę, stilistinę pažymą *psn.*). *LKŽe* pateikti pavyzdžiai užrašyti iš skirtingų šaltinių³². Nors *LKŽe* nurodyta, kad asmenų pavadinimai *drevininkas* / *drevinykas* yra pasenę žodžiai, į dabartinę kalbą atspindinčius žodynus vienas iš jų – *drevininkas*, -ė – įtrauktas: *DLKŽe* jis aiškinamas kaip etnografizmas, o *BLKŽ* jokių stilistinių pažymų neturi (vadinasi, kalbant apie tokiu amatu užsiimančią žmogų ir dabar vartojamas *-ininkas*, -ė vedinys). *DLKT* asmens pavadinimo reikšme su juo rasta 13 vartosenos pavyzdžių.

Rasta bendrašaknių darinių, kuriais APP pavadinami pagal apdirbamą ar darbui reikalingą medžiagą. Sinonimų eilę sudaro tokie dariniai: 2 *anglininkas*, -ė ‘kas anglis dega ar jomis verčiasi’ / *anglinykas*, -ė ‘kas anglis dega ar jomis verčiasi’ – *anglius*, -ė ‘angliadegys’ – *angladagis*, -ė ‘angliadegys’ / *angliadegys*, -ė ‘kas anglis dega, anglius’ / *angliadegis*, -ė ‘kas anglis dega, anglius’. Labai panašią leksinę reikšmę turinčius darinius sieja tas pats pamatinis žodis (arba yra vienas iš jų) *anglys* (dūrinių antrasis dėmuo remiasi veiksmažodis *degti*). *LKŽe* pateikti pavyzdžiai su *angladagis*, -ė, *anglininkas*, -ė, *anglinykas*, -ė (prie kitų darinių nurodyta šaltinio santrumpa)³³. Iš šios sinonimų eilės į *BLKŽ*, *DLKŽe* įtraukti *anglininkas*, -ė, *angliadegys*, -ė, *anglius*, -ė. *DLKT* vartosenos pavyzdžių analizė parodė, kad asmens pavadinami 26 vartosenos pavyzdžiuose su *anglininkas*, -ė; su *angliadegys*, -ė – 4, *angliadegis*, -ė – 1 (8 pavyzdžiai su abiejų dūrinių linksnių formomis sutampa, tad sunku atskirti, kuris žodis vartojamas)³⁴.

DS (DV) eilę sudaro *alininkas*, -ė 3 ‘alaus pardavėjas’ / *alinykas*, -ė 3 ‘alaus pardavėjas’ – 1 *alinis*³⁵ ‘alaus pardavėjas’ – *alius* ‘alaus pardavėjas, alininkas’ – *aludavis*, -ė ‘alaus pardavėjas, kelneris’ (darinius sieja daiktavardis *alus*, dūrinio antrasis dėmuo veiksmažodis *duoti*). Labai panašios leksinės reikšmės dariniai pavadina alų parduodantį asmenį. Nors šių DS (DV) eilių nariai žodyne neturi stilistinių pažymų, bet tarminis priesagos variantas tokį atspalvį suteikia asmenų pavadinimui *alinykas*, -ė. *LKŽe* pateikti pavyzdžiai su *alinykas*, -ė, 1 *alinis*, *aludavis*, -ė (prie kitų darinių nurodyta šaltinio santrumpa)³⁶. Iš

²⁹ Plg. iš viso *DLKT* rasta vartosenos atvejų su žodžiais *bitininkas*, -ė (576), *bitininkas*, -ė (1), *bitinis*, -ė (3), *bičius* (1364).

³⁰ *BLKŽ* pateikti tik būdvardžiai *bitinis*, -ė.

³¹ „Paprastai drevės savininku buvo laikomas tas, kieno ženklas buvo įkirstas medyje. Drevę padovanojus, perleidus ar pardavus, naujasis savininkas turėjo įkirsti savo ženklą“ (Piškinaitė-Kazlauskienė, 1995, p. 23).

³² *Drevininkas* / *drevinykas* – Ščiučinas, Baltarusija; Perloja, Varėnos r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07).

³³ 2 *anglininkas*, -ė / *anglinykas*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *angladagis*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *angliadegys*, -ė / *angliadegis*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07, *anglius*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07.

³⁴ Plg. iš viso *DLKT* rasti vartosenos pavyzdžiai su žodžiais *anglininkas*, -ė (32), *angliadegys*, -ė (12), *angliadegis*, -ė (9), *anglius* (895).

³⁵ Nežinodami leksinės reikšmės priesagos *-inis* vedinį *alinis* galėtume laikyti būdvardžiu.

³⁶ *Alininkas*, -ė 3 / *alinykas*, -ė 3 – Linkuva, Pakruojo r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); 1 *alinis* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *alius* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *aludavis*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07.

pavyzdžių matyti, kad darinių gramatinis junglumas labai panašus (kai kurie pavyzdžiai beveik tapatūs). Iš šios eilės narių į *BLKŽ*, *DLKŽe* neįtrauktas nė vienas DS (DV)³⁷. *DLKT* asmuo pavadintas 1 atveju: vartosenos pavyzdyje su *aliniš*³⁸. Alaus pardavėjo profesijos pavadinimų DS (DV) nėra įprasti dabartinei kalbai.

Stilistinių pažymų neturintys DS (DV) eilės nariai *duonininkas*, *-ė* ‘duonos dalytojas’ / *duoninykas*³⁹, *-ė* 4 ‘duonos dalytojas’ – *duonraikys*, *-ė* 2 ‘duonos dalytojas’ – 3 *duonriekis*, *-ė* ‘kas duoną riešia’ pavadina duonos dalytoją, riekią (darinių pamatinis žodis, arba vienas iš jų, daiktavardis *duona*; dūrinių antrieji dėmenys veiksmožodžiai *riekti* ‘pjauti nuo kepalą duonos ar pyrago riekę’, *raikyti* ‘riekti’). Pateikti dviejų darinių vartosenos pavyzdžiai *LKŽe* parodo, kad DV *duonininkas*, *-ė* / *duoninykas*, *-ė* užrašyti Balio Sruogos raštuose, *duonriekis*, *-ė* – žodyne (kitų darinių paplitimą galima matyti iš šaltinių, iš kurių buvo užrašyti, santrumpų⁴⁰, bet jų vartosenos pavyzdžių žodyne nėra). Išanalizavus *DLKT*⁴¹ rastus darinių vartosenos pavyzdžius paaiškėjo, kad asmuo gali būti pavadinamas tik *duonininku*, *-e* (2). Į *DLKŽe*⁴², *BLKŽ* neįtrauktas nė vienas šios DS (DV) eilės narys. Tikėtina, kad bendrinei kalbai įprastesnis *duonininkas*, *-ė* pavadina asmenį, kuris kepa ar parduoda duoną.

Lietuvių kultūrai būdingas specifinis reiškiny – knygnešystė. Uždraudus lietuvišką spaudą, lietuviškumas, lietuvių kultūra tapo labai svarbūs, nes buvo norima juos išlaikyti, išsaugoti, puoselėti, tad suintensyvėjo leidinių kontrabanda. *LKŽ*, *LKŽe* rasta keletas tapąčią leksinę reikšmę turinčių sinonimiškų darinių, kuriais pavadinami spaudos draudimo metu užsienyje spausdintų knygų gabentojai per sieną ir platintojai. Iš bendrašaknių darinių sudaryta DS (DV) eilė 3 *knyginis*, *-ė* 2 *istor*: ‘knygnešys’ – *knygnešys*, *-ė* ‘knygnešys 2’ / *knygnešys*, *-ė* 2 *istor*: ‘spaudos draudimo metu užsienyje spausdintų knygų gabentojas per sieną ir platintojas’ / *knygnešis*, *-ė* 2 *istor*: ‘spaudos draudimo metu užsienyje spausdintų knygų gabentojas per sieną ir platintojas’ (darinių pamatinis žodis, arba vienas iš jų, daiktavardis *knyga*, dūrinių antrasis dėmuo veiksmožodis *nešti*). 3 DS (DV) eilės nariai turi istorizmo pažymą (*istor*).⁴³ *LKŽe* dariniai užfiksuoti įvairiuose šaltiniuose⁴⁴. Iš aptariamų

³⁷ Pateiktas tik būdvardis *aliniš*, *-ė*.

³⁸ Plg. iš viso *DLKT* rasti vartosenos pavyzdžiai su žodžiais *alininkas*, *-ė* (2), su *aliniš* (12), su *aliniš* (807) (pateiktas bendras fiksuotų vartosenos atvejų skaičius).

³⁹ *Duoninykas* turi tarminį priesagos *-ininkas* variantą.

⁴⁰ *Duonininkas*, *-ė* / *duoninykas*, *-ė* 4 – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *duonraikys*, *-ė* 2 – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; 3 *duonriekis*, *-ė* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07.

⁴¹ *DLKT* rastas bendras vartosenos pavyzdžių su žodžiais *duonininkas*, *-ė* (14), *duonriekis*, *-ė* (52) skaičius didesnis dėl homoniminių formų.

⁴² *DLKŽe* fiksuojamas *duonininkas*, *-ė*, bet ne ta leksine reikšme (plg. *DLKŽe* nurodyta leksinė reikšmė ‘kas verčiasi iš duonos kepimo ar pardavinėjimo’).

⁴³ Istorizmai – tai „žodžiai, iš aktyvios vartosenos pasitraukę drauge su jais žymimomis sąvokomis. Jų radimosi kalboje priežastys daugiausia nekalbinės: tai visuomenės gyvenimo kitimas ir su jais susijęs tam tikrų daiktų ar reiškinių nykimas“; „jie yra vieninteliai išnykusių sąvokų reiškejai, todėl, kalbant apie praeitį, be jų išsiversti negalima“ (Jakaitienė, 2010, p. 217–218).

⁴⁴ 3 *knyginis*, *-ė* 2 *istor* – Alvitais, Vilkaviškio r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); *knygnešys*, *-ė* – Adutiškis, Švenčionių r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); *knygnešys*, *-ė* 2 *istor*. / *knygnešis*, *-ė* 2 – Šakyna, Šiaulių r. – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07.

DS (DV) į *BLKŽ* antraštiną įtraukti *knyginis*, *-ė*, *knygnešys*, *-ė*. Veikiausiai dariniai turės panašias į *DLKŽe* nurodytas reikšmes (*DLKŽe knyginis*, *-ė* įtrauktas kaip būdvardis, o *knygnešys*, *-ė*, aiškinamas kaip istorizmas, pavadina asmenį). Aptariama leksine reikšme *DLKT* rasta vartosenos pavyzdžių su *knygnešys*, *-ė*, *knygnešis*, *-ė*⁴⁵. Iš šios DS (DV) eilės narių dabartinei kalbai būdingas lietuvių praeities istorines realijas pavadinantis, be konteksto aiškiai suprantamas, dūrinys *knygnešys*, *-ė*.

3.2. Asmenys gali būti pavadinami **pagal gaminį, sukuriama dirbant, vykdant verslą ar plėtojant amatą**. Į šią grupę priskirtos 142 DS (DV) eilės.

Paprastai amatininkais Lietuvoje laikyti tie, kurie pragyveno iš savo amato. Žmonių supratimu, technika ir amatas – tai nuo žemdirbystės, gyvulininkystės ir pagalbinių verslų besiskirianti sritis, nors, atrodytų, turėtų būti glaudžiai susijusi. Dažnas turėjęs varstotą valstietis pameistraudavo ne tik sau, bet ir kaimynui, o asmuo, kurio pragyvenimo šaltinis buvo amatas, dar valdė ir keletą hektarų žemės. Taigi nemažai amatininkų galima laikyti pusiau amatininkais: jie vertėsi amatu, bet prisidurdavo pragyvenimui ir iš žemdirbystės, arba atvirkščiai – amatas buvo jų papildomas užsiėmimas, pavyzdžiui, žiemos metu (Čepaitienė, 2013, p. 311). Amatininkai Lietuvoje buvo vyrai. Juos Lietuvos etnologai paprastai klasifikuoja pagal maistui, buičiai skirtiems gaminiams naudojamas medžiagas: medį apdirbo staliai, kubiliai, račiai, klumpdirbiai; odas ir kailius – kailiadirbiai; batsiuviai ir pan. (žr. Čepaitienė, 2013, p. 312, 315; plg. Dundulienė, 1991, p. 165). *LKŽ*, *LKŽe* rasta turinčių tapačią leksinę reikšmę darinių, iš kurių sudarytų DS (DV) eilių nariai pavadina įvairius amatininkus. Pavyzdžiui, asmenis, kurie dirba statines, įvardija DS eilės nariai *bosininkas*, *-ė* ‘bosius’ – *bosius* ‘kas dirba statines’ (: *bosas*). Kubilus dirbančius asmenis pavadina bendrašakniai sinonimiški dariniai *kubilninkas*, *-ė* 1 ‘kubilius’ / *kubilnykas*, *-ė* 1 ‘kubilius’ – *kubilius* ‘kubilų dirbėjas; kubilų pardavėjas’ – *kubildarys* ‘kubilius’ (darinius sieja daiktavardis *kubilas*, dūrinio antrasis dėmuo veiksmožodis *daryti*). Tapačia leksine reikšme ‘statinių dirbėjas, pardavėjas’ sinonimiški vediniai *bačkininkas* 1 ‘statinių dirbėjas, pardavėjas’ / *bačkinykas* 1 ‘statinių dirbėjas, pardavėjas’ – *bačkius* ‘bačkininkas 1’ (: *bačka*). Nors šių DS (DV) eilių nariai žodyne neturi stilistinių pažymų, bet tarminis priesagos variantas tokį atspalvį suteikia asmenų pavadinimams *kubilnykas*, *-ė* ir *bačkinykas*. *LKŽe* pateikti žodžius iliustruojantys vartosenos pavyzdžiai parodo aptariamų darinių šaltinius ar vietas, iš kurių jie buvo užrašyti (pavyzdžiui, *bosininkas*, *-ė* randamas Janulaičio tekste, *bosius* – Avižonio raštuose; *kubilninkas*, *-ė*, *kubilius*, *bačkius* – žodyne; *kubildarys* – gramatikoje, *bačkininkas* / *bačkinykas* – Pociūnėliuose, Radviliškio r. ir pan.). Tik prie keleto darinių pateikta pavyzdžių, o prie kitų tik nurodoma šaltinių santrumpa⁴⁶. Ne visi DS (DV) eilių nariai įtraukti į *BLKŽ* ar fiksuojami *DLKŽe*: į *BLKŽ*, *DLKŽ* įtrauktas

⁴⁵ Vienaskaitos vardininko forma rasti 126 pavyzdžiai su *knygnešys*, *-ė*, 1 su *knygnešis*, *-ė*, o kitų linksniu formos sutampa, taigi 1023 atvejais negalima pasakyti, kuris iš DV pavartotas. (Plg. bendras rastų vartosenos atvejų skaičius: su žodžiais *knyginis*, *-ė* (69), *knygnešys*, *-ė* (1177), *knygnešis*, *-ė* (1019).)

⁴⁶ *Bosininkas*, *-ė* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *bosius* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *kubilninkas*, *-ė* 1 / *kubilnykas*, *-ė* 1 – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *kubilius* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *kubildarys* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *bačkininkas* 1 / *bačkinykas* 1 – Pociūnėliai, Radviliškio r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); *bačkius* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07.

kubilius (kitų darinių nėra)⁴⁷. *DLKT* vartosenos pavyzdžių analizė parodė, kad tik vienu atveju *bačkininkas* pavartotas reikšme, leidžiančia jį laikyti kitų bendrašaknių darinių sinonimu⁴⁸. Analizuojama medžiaga patvirtino, kad šie dariniai bendrinei kalbai nėra labai būdingi. Jie svarbūs kaip lietuviško identiteto apraiškos.

Rasta APP, kurie pagal semantiką susiję su aprangai, avalynei reikalingais amatais, tiems amatams reikalingomis medžiagomis. Iš *LKŽ*, *LKŽe* išrinkti šešiolika darinių, įeinančių į skirtingas DS (DV) eiles, kai darinius sieja tas pats pamatinis žodis (arba vienas iš jų) daiktavardis *kailis*, (dūrinių antrieji dėmenys veiksmažodžiai *daryti*, *dirbti*). Pavyzdžiui, DS (DV) eilę sudaro panašią reikšmę turintys dariniai *kailininkas*, *-ė* ‘kailių dirbėjas, kailius’ – *1 kailinis*, *-ė* ‘kailius’ – *kailius* ‘kailių dirbėjas, kailiadirbys, odžius, odminys’ – *kailadaris* ‘kailiadaris’ / *kailiadaris*, *-ė* ‘kailiadirbys, kailius’ – *kailiadirbis*, *-ė* ‘kailiadirbis’ / *kailiadirbis*, *-ė* ‘kailių dirbėjas, kailius’ / *kailiadirbys*, *-ė* ‘kailių dirbėjas, kailius’ / *kailiadirbis*, *-ė* ‘kailiadirbis’. *LKŽe* rasti penkių darinių vartosenos pavyzdžiai (apie kai kurių darinių paplitimą galima spręsti tik iš pateiktų šaltinių nuorodų)⁴⁹. Iš analizuojamų darinių į *BLKŽ*, *DLKŽe* įtraukti *kailininkas*, *-ė*, *kailius*, *kailiadirbys*, *-ė*⁵⁰. *DLKT* vartosenos pavyzdžių analizė atskleidė, kad yra pavyzdžių su *kailininkas*, *-ė* (19); *kailiadirbis*, *-ė* (2), *kailiadirbys*, *-ė* (8) (78 rasti pavyzdžiai su abiejų darinių linksnių formomis, kurios sutampa)⁵¹.

Lietuviams svarbus apavas buvo klumpės, greičiausiai perimtos iš Vakarų Europos. Jos plito Didžiojoje Lietuvoje, pirmiausia Žemaitijoje, vėliau – vakarų Suvalkijoje (Dundulienė, 1991, p. 149–150). Asmenis, kurie dirba klumpes, pavadina DS (DV) eilės nariai *1 klumpininkas*, *-ė 1* ‘klumpių dirbėjas, klumpius, klumpdirbys’ – *klumpis 5* ‘klumpius, klumpdirbys’ – *klumpius 1* ‘kas dirba klumpes’ – *klumpdirbis*, *-ė* ‘klumpdirbys’ / *klumpdirbys*, *-ė* ‘klumpių dirbėjas’ (darinių pamatinis žodis, arba vienas iš jų, daiktavardis *klumpė*). Silistinių pažymų neturintys dariniai *LKŽe* užrašyti skirtingose vietose ir iš skirtingų šaltinių (pateikti keturių darinių vartosenos pavyzdžiai)⁵². Galima būtų manyti,

⁴⁷ *BLKŽ* fiksuotas kitas žodis *bosininkas*, *-ė*.

⁴⁸ *DLKT* rasta vartosenos pavyzdžių su žodžiais su *bosininkas*, *-ė* (27), *kubilninkas*, *-ė* (1), *kubilius* (3170), *bačkininkas* (21), *bačkius* (517). Pastebėta, kad *kubilius*, *bačkius* vartosenos skaičių padidino pavyzdžiai su pavardžių *Kubilius*, *Bačkius* formomis, kurios tyrimui neaktualios.

⁴⁹ *Kailininkas*, *-ė* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08; *1 kailinis*, *-ė* – Utena; Mielagėnai, Ignalinos r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); *kailius* – Birštonas; Šunskai, Marijampolės r.; Daukšiai, Marijampolės r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); *kailadaris* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08; *kailiadaris*, *-ė* – Lėipalingis, Lazdijų r.; Salantai, Kretingos r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); *kailiadirbis*, *-ė* – Joniškėlis, Pasvalio r.; Panevėžys; Rodūnia, Baltarusija; Kuktiškės, Utenos r.; Linkuva, Pakruojo r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); *kailiadirbys*, *-ė* – Dusetos, Zarasų r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); *kailiadirbis*, *-ė* – Skuodas; Laukuva, Šilalės r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08).

⁵⁰ *BLKŽ* fiksuotas būdvardis *kailinis*, *-ė*.

⁵¹ Plg. iš viso *DLKT* rasta vartosenos pavyzdžių su žodžiais *kailininkas*, *-ė* (19), *kailinis*, *-ė* (1698), *kailius* (4426), *kailiadirbis*, *-ė* (80), *kailiadirbys*, *-ė* (86) (pateiktas bendras fiksuotų vartosenos atvejų skaičius).

⁵² *Klumpininkas* – Skuodas; Barstyčiai, Skuodo r.; Užventis, Kelmės r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); *klumpis* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08; *klumpius* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08; *klumpdirbis* – Kvėdarna, Šilalės r.; Barstyčiai, Skuodo r.; Kalnalis, Kretingos r.; Priekulė, Klaipėdos r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); *klumpdirbys* – Skuodas ir pan. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08).

kad viename ar kitame Lietuvos kampelyje tas pats reiškinys buvo vadinamas skirtingais dariniais. Iš aptariamų DS (DV) eilės narių *DLKT*⁵³ fiksuoti 4 vartosenos pavyzdžiai su *klumpdirbys*, *-ė*, su *klumpdirbis*, *-ė* (iš jų 3 pavyzdžiai su darinių linksnių formomis sutampa, tad sunku atskirti, kuris žodis vartojamas). Į *BLKŽ* antraštiną įtraukti *klumpininkas*, *klumpius*, *klumpdirbys*⁵⁴. *DLKŽe* fiksuojami *klumpius*, *klumpdirbys*, *-ė*. Šie DS (DV) eilės dariniai nėra labai būdingi bendrinei kalbai, pavadina realijas, dažniausiai siejamas su Lietuvos istorija.

Be klumpių, dar buvo siuvami batai. „Batus siuvo amatininkai, kurių buvo visuose Lietuvos miestuose ir kaimuose. Jų įrankiai buvo kurpalis, geležinė koja, yla, aštrus peilis odai raižyti, brūžeklis, kuriuo nulygindavo medinių vinučių galus“ (Dundulienė, 1991, p. 119). DS (DV) eilę sudaro panašią leksinę reikšmę turintys *LKŽ*, *LKŽe* rasti bendrašakniai dariniai *bačius neol.* ‘kurpius, batsiuovys’ – *batsiuovys* ‘batų siuvėjas, dirbėjas’ / *batsiuvis* ‘batų siuvėjas, dirbėjas’. Darinių pamatinis žodis (arba vienas iš jų) daiktavardis *batas* (dūrinių antrasis dėmuo veiksmazodis *siūti*). Galūne besiskiriančių dūrinių variantų *batsiuovys* / *batsiuvis* antrasis dėmuo valdo pirmąjį, jį susiaurindamas, patikslindamas jo reikšmę (t. y. konkrečiai apibrėžiama, jog asmuo siuva batus). *LKŽe* pateikti pavyzdžiai parodo, kad dariniai yra panašaus gramatinio junglumo. *Bačius* užrašytas žodyne, bet *LKŽe* nepateikta jo pavyzdžių; *batsiuovys* / *batsiuvis* fiksuoti sakmėse; Kauno apylinkėse; Vieکشniuose, Mažeikių r.⁵⁵ Iš DS (DV) eilės narių *DLKT* rasta vartosenos pavyzdžių su dariniais *batsiuovys*, *-ė* (171), *batsiuvis*, *-ė* (2) (354 pavyzdžių sutampa darinių linksnių formos, tad sunku atskirti, kuris žodis vartojamas)⁵⁶. *BLKŽ*, *DLKŽe* fiksuojamas bendrinei kalbai būdingas *batsiuovys*, *-ė*.

Senajam lietuvių kalbiniam pasaulėvaizdžiui etniškai buvo svarbūs reti verslai – tai dervos, deguto, terpentino varymas ir anglies degimas (Kudirka, 1983, p. 7). Rasta darinių ir sudarytos kelios DS (DV) eilės, pavadinančios asmenį, kuris dirba su derva. Stilistinių pažymų neturintys dariniai, DS (DV) eilės nariai 2 *dervininkas*, *-ė* ‘dervadegys’ – *dervadegys*, *-ė* ‘dervadegys’ / *dardvegys*, *-ė* ‘dervadegys’ / *dervadegys*, *-ė* ‘dervos (deguto) degėjas’ turi tapačią leksinę reikšmę, darinius sieja tas pats pamatinis žodis *derva* (dūrinių antrasis dėmuo *degti*), o sinonimai *degutininkas*, *-ė* ‘kas dega degutą’ / *degutinykas*, *-ė* ‘kas dega degutą’ / 2 *degutininkas*, *-ė* 1 ‘degutininkas’ / *degutnykas*, *-ė* ‘degutininkas’ – 2 *degutinis*, *-ė* ‘degutininkas’ – *degučius* 1 ‘kas degutą dega, juo verčiasi’ – 2 *degutis*, *-ė* ‘degučius 1’ sudaro DS (DV) eilę, nes turi tapačią arba labai panašią leksinę reikšmę, išvesti iš daiktavardžio *degutas*. Remiantis *LKŽ*, *LKŽe* šaltinių nuorodomis, galima būtų teigti, kad skirtinguose šaltiniuose (raštuose arba tam tikrose vietovėse) linkstama vartoti dūrinių ar priesagos / galūnės vedinius)⁵⁷. Iš aptariamų DS (DV) eilių narių *DLKT* rasta

⁵³ Plg. pateiktą bendrą žodžių fiksuotų vartosenos atvejų skaičių *DLKT*: rasti vartosenos pavyzdžiai su žodžiais *klumpdirbys*, *-ė* (4), su *klumpis* (424), *klumpius* (418), *klumpdirbis*, *-ė* (3).

⁵⁴ Tikėtina, kad į *BLKŽ* įtraukti *klumpius*, *klumpdirbys*, *-ė* turės panašias į *DLKŽe* nurodytas reikšmes.

⁵⁵ *Bačius* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08; *batsiuovys* / *batsiuvis* – Vieکشniai, Mažeikių r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08).

⁵⁶ Plg. iš viso *DLKT* rasta vartosenos pavyzdžių su žodžiais *batsiuovys*, *-ė* (525), *batsiuvis*, *-ė* (356), *bačius* (5) (pateiktas bendras fiksuotų vartosenos atvejų skaičius).

⁵⁷ 2 *dervininkas*, *-ė* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *dervadegys*, *-ė* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *dardve-*

APP vartosenos pavyzdžiai su *dervadegys*, -ė (1), *degutininkas*, -ė (5); *degutis*, -ė (2), *degučius* (3) (iš jų 2 pavyzdžiai su abiejų darinių linksnių formomis sutampa, tad sunku atskirti, kuris žodis vartojamas)⁵⁸. *DLKŽe* fiksuojami *dervininkas*, -ė, *degutininkas*, -ė; į *BLKŽ* įtraukti *dervininkas*, -ė, *dervadegys*, *degutininkas*, -ė⁵⁹. Darinių retą vartoseną galėtų lemti tai, kad nebeliko paties įvardijamo reiškinio, tad nebereikia ir asmenų pavadinimų jiems pavadinti.

Girnų dirbėjas, kalėjas (iš akmens) gali būti vadinamas labai artimos semantikos stilistiškai neutraliais žodžiais *girnias* ‘girnų dirbėjas, kalėjas’ – 3 *girnakalis*, -ė 1 ‘girnų dirbėjas, kalėjas (iš akmens)’ / 3 *girnakalys*, -ė 1 ‘girnų dirbėjas, kalėjas (iš akmens)’ / 2 *girkalis*, -ė 1 ‘3 girnakalis 1’ / 2 *girkalys*, -ė 1 ‘3 girnakalis 1’ – *girkolis*, -ė ‘girnų dirbėjas, kalėjas’. Darinius sieja daiktavardis *girnias* (jis yra vienas iš dūrinių dėmenų), dūrinių antrasis dėmuo veiksmažodis *kalti*. Senovišką profesiją pavadinantys dariniai ne visi vartojami dabartinėje kalboje. *LKŽe* rasti keturių darinių vartosenos pavyzdžiai (apie kai kurių darinių paplitimą galima spręsti tik iš pateiktų šaltinių nuorodų)⁶⁰. Į *BLKŽ* įtrauktas *girnias*. Į *DLKŽe* neįtrauktas nė vienas šios DS (DV) eilės narys⁶¹. Išanalizavus *DLKT*⁶² rastus vartosenos pavyzdžius paaiškėjo, kad kaip asmens pavadinimai pavartoti dariniai *girnakalis*, -ė (1), *girnakalys*, -ė – 3 (iš jų 1 pavyzdys su abiejų darinių sutampančiomis linksnių formomis, tad sunku atskirti, kuris žodis vartojamas).

Amatai buvo susiję ir su maistu, jo darymu, pardavimu. Archeologinės iškasenos, lingvistiniai duomenys ir prosenoviniai apeiginiai papročiai, kaip rašo Pranė Dundulienė (1991, p. 161–163), rodo, kad duona yra labai senos kilmės, kepta iš visokių javų, buvo labai gerbiama, vadinama šventa. Ji lydėjo žmogų visą gyvenimą, su ja susiję daugelis papročių, magijų, tikėjimų. Remiantis surinkta empirine medžiaga galima teigti, kad duonos kepėjai gali būti pavadinami įvairiai. Pavyzdžiui, DS (DV) eilę sudaro labai panašią leksinę reikšmę turintys *duonininkas*, -ė ‘duonos kepėjas’ / *duoninykas*⁶³, -ė 2 ‘duonos kepėjas’ – *duonius*, -ė 1 ‘duonkepys, duonos kepėjas’ – *duonkepys*, -ė ‘duonos kepėjas’ / *duonkepis*, -ė ‘duonos kepėjas’ / *duonakepis*, -ė ‘duonkepys’. Darinių pamatinis žodis

gys, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *dervadegys*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; *degutininkas*, -ė / *degutininkas*, -ė – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07; 2 *degutininkas*, -ė 1 / *degutinykas*, -ė – Dusetos, Zarasų r.; Bugaslaviškis, Širvintų r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); 2 *degutinis*, -ė – Utena, Daugėliškis, Ignalinos r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); *degučius* 1 – Dusetos, Zarasų r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); 2 *degutis*, -ė – (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07).

⁵⁸ *DLKT* rasta vartosenos pavyzdžiai su žodžiais *dervadegys*, -ė (1), *degutininkas*, -ė (5), *degutinis*, -ė (6), *degutis*, -ė (519), *degučius* (313). Šiuose pavyzdžiuose *DLKT* pateikia vos kelis asmenų pagal profesiją pavadinimus, visa kita yra pavardės *Degutis* ir vietovardžio *Degučiai* formų pavyzdžiai.

⁵⁹ Į *BLKŽ* ir *DLKŽe* įtrauktas būdvardis *degutinis*, -ė.

⁶⁰ *Girnias* – Varėna; Daukšiai, Marijampolės r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); 3 *girnakalis*, -ė 1 / 3 *girnakalys*, -ė 1 – Liškiava, Varėnos r.; Linkuva, Pakruojo r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); 2 *girkalis*, -ė 1 / 2 *girkalys*, -ė 1 – Kvėdarna, Šilalės r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); *girkolis*, -ė – Armoniškės, Baltarusija (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08).

⁶¹ Į *DLKŽe* įtrauktas būdvardis *girnakalis*, -ė.

⁶² Iš viso *DLKT* rasti 986 vartosenos pavyzdžiai su žodžiu *girnias*, -ė, su *girnakalis*, -ė – 5, su *girnakalys*, -ė – 3.

⁶³ Nors aptariamoms eilėms nariai neturi stilistinių pažymų, bet priesaga *-inykas* vediniui *duoninykas* suteikia tarminį atspalvį.

(arba vienas iš dėmenų) daiktavardis *duona*⁶⁴, dūrinio antrasis dėmuo veiksmazodis *kepti* valdo pirmąjį dėmenį *duoną*). Iš analizuojamų darinių eilės *DLKT*⁶⁵ duoną kepančias žmogus pavadinamas 9 vartosenos pavyzdžiuose su *duonininkas*, su *duonkepys* – 4, *duonkepis* (2). Nors žodyne pateiktos reikšmės leistų teigti, kad bendrašakniai dariniai yra labai artimos semantikos žodžiai, *LKŽe* pateikiami 3 darinių pavyzdžiai, užrašyti iš skirtingų šaltinių⁶⁶.

Lietuvoje naminis alus buvo daromas nuo seno⁶⁷. Alaus darytoją pavadina šios DS (DV) eilės nariai: *alininkas*, *-ė* 2 ‘alaus darytojas’ / *alinykas*, *-ė* 2 ‘alaus darytojas’ – *alius* ‘alaus pardavėjas, alininkas’ – *aldaris* ‘aludaris’ / 2 *aludaris*, *-ė* ‘alaus darytojas’. Darinių pamatinis žodis (arba vienas iš jų) daiktavardis *alus*, dūrinio antrasis dėmuo veiksmazodis *daryti* (veiksmazodinis dūrinis dėmuo valdo pirmąjį). *LKŽe* rastas vartosenos pavyzdys su *aludaris*, *-ė* (apie kitų darinių paplitimą galima spręsti tik iš pateiktų šaltinių nuorodų)⁶⁸. Iš aptariamų DS (DV) eilės narių *DLKT* rasti 2 vartosenos pavyzdžiai su *alininkas*, *-ė*, 2 – su *alius*, 849 – su *aludaris*, *-ė*⁶⁹. Į *BLKŽ*, *DLKŽe* įtrauktas *aludaris*, *-ė* (kiti dariniai nefiksuojami). Iš analizuojamų darinių bendrinei kalbai būdingesnis yra senovinį amatą pavadinantis asmens pavadinimas *aludaris*.

Atskirą liaudies kultūros sritį, svarbią lietuvių etniškumui, sudaro medicina. Su medicina⁷⁰ susiję sinonimiški pribuvėjos pavadinimai *bobutė* 2 „priėmėja prie gimdančių moterų“ – *bobštė* 2 „priėmėja, boba“ – *bobmoterė* „gimdančiųjų padėjėja, bobutė“ (darinius sieja daiktavardis *boba*, dūrinio antrasis dėmuo daiktavardis *moteris*). Nors priėmėja⁷¹, pribuvėja pavadinama stilistinių pažymų neturinčiais dariniais, bet jų leksinėse reikšmėse

⁶⁴ Apie *duonos* paveikslą lietuvių žodynuose (žr. Smetonienė, 2021, p. 257–268).

⁶⁵ Plg. iš viso *DLKT* rasti vartosenos pavyzdžiai su žodžiais *duonininkas*, *-ė* (14), *duonius*, *-ė* (18), *duonkepys*, *-ė* (183), *duonkepis*, *-ė* (182).

⁶⁶ *Duonininkas* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08; *duonius* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08; *duonkepys* / *duonkepis* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08.

⁶⁷ Kaip liudija istoriniai XV–XVII a. šaltiniai, jis buvo gerai žinomas Žemaitijoje. Dabartiniais laikais naminio alaus gaminimo tradicija geriausiai išsilaikė Šiaurės ir Vidurio Lietuvoje. Šiuo požiūriu išskirtini Biržų, Pasvalio, Pakruojo, Panevėžio, Kupiškio, Rokiškio rajonai. Geram alui padaryti būdavo kviečiamas aludaris. Alus gertas reikšmingesnėmis žemdirbystės sezono progomis (pradedant jį arba užbaigiant, ypač sudorojus javų ir kitų kultūrų derlių, rengiant talkas), taip pat per vestuves, krikštynas, šermenis ir mirusiųjų atminus (Savoniakaitė, 2011, p. 26).

⁶⁸ *Alininkas* / *alinykas* – Meškuičiai, Šiaulių r.; Lyduvėnai, Raseinių r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08); *alius* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08; *aldaris* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08; *aludaris* – Grūžiai, Pasvalio r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08).

⁶⁹ Plg. iš viso *DLKT* rasti 2 vartosenos pavyzdžiai su *alininkas*, *-ė*, su *alius* – 807, su *aldaris* – 34, su *aludaris*, *-ė* – 849.

⁷⁰ Dažniausiai medicinos sąvoka traktuojama kaip liaudies kultūros sritis, apimanti įvairias medicinos žinias, tikėjimus ir gydymo būdus, gyvavusius tradicinėje kaimo bendruomenėje. Tyrinėtojai šiuo atveju pabrėžia tradicijos svarbą ir žinių apie ligų etimologiją, diagnostiką, gydymo priemones ir metodus perdavimą iš kartos į kartą (Dundulienė, 1991, p. 197; Savoniakaitė, 2011, p. 207).

⁷¹ Etniškumo požiūriu „pribuvėja laikoma viena svarbiausių veikėjų gimtųjų papročiuose. Tai moteris, kuri gimdymo metu ir pogimdyminiu laikotarpiu veikia pagal susiklosčiusias vietines elgesio normas. <...> Pribuvėja šalia medicininės atliko ir socialinę funkciją, įvesdama į šeimą, taip pat į kaimo bendruomenę naują narį. Ji ėjo į kiekvieną šeimą, panaudodama visas savo žinias bei patyrimą, sukauptą ir patikrintą gal net kelių tos bendruomenės žmonių kartų, paisydama konkrečios kaimo bendruomenės tradicijų, papročių, elgesio normų“ (Paukštytė, 1999, p. 160–161).

galima atrasti emocinių komponentų, pavyzdžiui, priesaga *-utė* vediniui *bobutė* suteikia mažumo, mielumo, o tarminė, reta priesaga *-štė* (žr. Ulvydas, 1965, p. 286) vediniui *bobštė* – menkumo, nemielumo įspūdį. Vartosenos pavyzdžiai parodo, kad dariniai *LKŽe* fiksuojami skirtinguose šaltiniuose (nurodyti dviejų darinių vartosenos pavyzdžiai)⁷². *DLKŽe* iš DS eilės narių aptariama leksine reikšme fiksuojamas daiktavardis *bobutė* (į *BLKŽ bobutė* įtraukta kita leksine reikšme). *DLKT* rasti 22 pavyzdžiai su *bobutė*⁷³. Galbūt emocinio komponento buvimas susijęs su bendruomenės (būtent moters) gyvenime vykstančio reiškinio potyriais, tad malonumo atspalvį turintis žodis *bobutė* vartojamas dažniau nei nemalonumo atspalvį turintis *bobštė* ar neutralus profesijos pavadinimas *prīēmėja*. Analizuojamos DS eilės nariai tampa nebūdingi dabartinei kalbai. Paties reiškinio svarba išlieka, bet tokios moterys dažniausiai vadinamos kitaip, neutraliau, nes etniškumo požiūriu svarbus bendruomenei reiškinys įgyja kitą prasmę ir gali būti atsiejamas nuo namų, kaip savos, saugios vietos gimdymui.

3.3. Mažiausią šiai darybos kategorijai skirtinų darinių dalį sudaro asmenų pavadinimai pagal darbo, verslo, amato specifikai būdingą vietą.

Į šią grupę priskirtos 38 DS (DV) eilės. Pavyzdžiui, DS eilę sudaro priesagos ir galūnės vediniai *arklidininkas* ‘arklidžių ir arklinių prižiūrėtojas’ – *arklidžius* ‘arklidininkas’. *Arklidės* – vieta, kur auginami, laikomi, prižiūrimi arkliai, buvo svarbi nuo senų senovės. Arkliai buvo reikalingi kariauti ar apdirbti laukus, nuimti derlių, pramogai ir pan. Asmenims, kurie rūpinosi arkliais arklidėse, prižiūrėjo kitus ten dirbančius asmenis, pavadinti reikėjo žodžių. DS eilės nariai, turintys tapačią leksinę reikšmę, pavadina asmenį, paprastai ir dirbantį arklidėse. *LKŽe* dariniai užrašyti skirtingose vietose ir iš skirtingų šaltinių (pateiktas vieno darinio vartosenos pavyzdys)⁷⁴. *BLKŽ, DLKŽe* šie dariniai nefiksuojami, tad galėtume manyti, kad realiai dabartinėje kalboje nevartojami. *DLKT* vartosenos analizė parodė, jog yra 14 pavyzdžių su *arklidininkas*⁷⁵.

Tapačia leksine reikšme ‘malūno vedėjas, malimo specialistas’ DS (DV) nariai yra 2 *malūnininkas*, *-ė* ‘malūno vedėjas, malimo specialistas’ / *malūninukas*, *-ė* ‘malūno vedėjas, malimo specialistas’ / 2 *malūninkas*, *-ė* ‘2 malūnininkas’ – 1 *malūninis*⁷⁶, *-ė* ‘2 malūnininkas’ – 2 *malūnis* ‘2 malūnininkas’. Visi dariniai su skirtingomis darybos priemonėmis išvesti iš daiktavardžio *malūnas*. Pasakytina, kad visi aptariami minimos DS (DV) eilės nariai neturi stilistinių pažymų, bet tarminis priesagos variantas vediniui *malūninukas*, *-ė* suteikia tarminį atspalvį, kartu apibrėždamas jo vartojimo sferą. *LKŽe* rasti žodžiai užfiksuoti skirtinguose šaltiniuose⁷⁷. Kaip matyti iš pavyzdžių, darinių gra-

⁷² *Bobutė* – Kupiškis; Laižuva, Mažeikių r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07); *bobmoterė* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-07.

⁷³ Iš viso *DLKT* rasti 885 pavyzdžiai su daiktavardžiu *bobutė*, bet absoliuti jų dauguma yra ne pribuvėjos reikšme vartojamas darinys, o deminutyvas.

⁷⁴ *Arklidininkas* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08; *arklidžius* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-08.

⁷⁵ Plg. iš viso *DLKT* rasta pavyzdžių su žodžiais *arklidininkas* (14), *arklidžius* (110) (išnašoje pateiktas bendras fiksuotų vartosenos atvejų skaičius).

⁷⁶ Vedinys *malūninis*, *-ė* be konteksto gali būti suvokiamas kaip būdvardis.

⁷⁷ *Malūnininkas* / *malūninukas* – Kuršėnai, Šiaulių r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-09); *malūninkas* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-09; *malūninis* – Salakas, Zarasų r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-09); *malūnis* – Valkininkai, Varėnos r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-09).

matinis junglumas panašus. *DLKT* rasta vartosenos pavyzdžių su *malūnininkas, -ė* (289), *malūnininkas, -ė* (6)⁷⁸. Etniškumui svarbios profesijos asmuo dabartinėje kalboje vadinamas *malūnininku*, tas daiktavardis įtrauktas į *BLKŽ*⁷⁹ ir *DLKŽe*, o kitus *LKŽe* pateiktus bendrašaknius sinonimus galima laikyti tam tikro laikmečio istorinių realiųjų pavadinimais.

Esama profesijos pavadinimų, susijusių su mišku, gyvuliais, augalais, amatais ir pan. Iš *LKŽ, LKŽe* rastų darinių sudaryta DS (DV) eilė *1 girininkas, -ė 1* 'tam tikro miškų ploto (girininkijos) administratorius' / *girinykas, -ė* 'tam tikro miškų ploto (girininkijos) administratorius' – *2 girinis, -ė 3* '1 girininkas 1'. Sinonimiškai ar variantiškai santykiauja stilistinių pažymų neturintys priesagų ir galūnės vediniai (priesagos tarminis variantas dariniui *girinykas* suteikia tarminį atspalvį). *LKŽe* matyti, kad rasti asmenis pavadinantys žodžiai užrašyti skirtingose vietose ir iš skirtingų šaltinių (plg. *girininkas, girinykas* – žodyne; *girinis* – Pilviškiuose, Vilkaviškio r.), pateiktas pavyzdys tik su *girinis, -ė*⁸⁰. Iš aptariamų darinių į *BLKŽ, DLKŽe* įtrauktas *girininkas, -ė*⁸¹. *DLKT* rasti 887 pavyzdžiai su *girininkas, -ė* ir tik 4 su *girinykas, -ė*⁸², taigi dabartinei lietuvių kalbai įprastas į *BLKŽ* ir *DLKŽe* įtrauktas APP *girininkas, -ė* (galbūt tokį vartosenos pobūdį lemia tai, kad šis darinys neturi tarminio atspalvio, aiškiai suprantamas net ir nežinant jo leksinės reikšmės, o ne suvokiamas tik kažkuriam regionui, kaip tai galėtų nutikti kalbant apie stilistinių ar tarminių ypatybių turinčius aptariamąs DS (DV) eilės darinius).

Išvados

1. Iš 1266 APP bendrašaknių sinonimiškų vardažodinių darinių sudarytos 386 DS (DV) eilės. Didžiausią darinių dalį sudaro priesagų vediniai – 69,19 proc., galūnių vedinių rasta 9,4 proc., APP priskirti ir jiems labai artimi dūriniai (21,25 proc.) ir mišriosios (priešdėlių-priesagų) darybos vediniai (0,16 proc. viso darinių skaičiaus).
2. DS (DV) eilės suskirstytos į 3 semantines grupes: pagal tam tikram verslui bei darbui, amatui būdingą, reikalingą gyvą ar negyvą dalyką, objektą (53,37 proc. sinonimų eilių), pagal gaminį, sukuriamą dirbant, vykdant verslą ar plėtojant amatą (36,79 proc. sinonimų eilių), pagal darbo, verslo, amato specifikai būdingą vietą (9,84 proc. sinonimų eilių). Empirinės medžiagos analizė atskleidė, kad APP semantinių grupių dariniai turi sąsają su etniškumu, lietuvių gyvenimo realijomis. APP sietini su mišku, augalais, žemės ūkiu, gyvuliais, amatais ir pan.
3. Vyrauja APP, kurie *LKŽ, LKŽe* neturi stilistinių pažymų (95,7 proc. viso darinių skaičiaus). 4,3 proc. darinių turi stilistines pažymas (*menk., istor., neol.* ir pan.). Vis dėlto

⁷⁸ Plg. *DLKT* rastas bendras fiksuotų vartosenos pavyzdžių skaičius su *malūnininkas, -ė* (295), *malūnininkas, -ė* (7), *malūninis, -ė* (1) yra žymiai didesnis.

⁷⁹ Žodis įtrauktas į *BLKŽ* antraštyną, renkama informacija, bet tikėtina, kad žodis bus vartojamas panašia, kaip nurodyta *DLKŽe*, reikšme.

⁸⁰ *1 girininkas, -ė 1 / girinykas, -ė* – žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-09; *2 girinis, -ė 3* – Pilviškiai, Vilkaviškio r. (žr. *LKŽe*, žiūrėta 2022-07-09).

⁸¹ Į *BLKŽ, DLKŽe* įtrauktas kitas žodis *girinis, -ė*.

⁸² Plg. iš viso *DLKT* rasti vartosenos pavyzdžiai su *girininkas, -ė* (2218), *girinykas, -ė* (4), *girinis, -ė* (162) (išnašoje pateiktas bendras fiksuotų vartosenos atvejų skaičius).

išanalizavus kai kuriuos žodynuose stilistinių pažymų neturinčius darinius paaiškėjo, kad nemaža jų dalis turi tam tikrų stilistinių ar emocinių atspalvių, nors ir nėra nurodyta. Taigi žodynuose tam tikrų stilistinių pažymų galėtų turėti daugiau darinių.

3. *DLKT* rasta pavyzdžių su 39,85 proc. APP laikomais dariniais. 25,1 proc. darinių yra įtraukti į *DLKŽe*, *BLKŽ*. Tai leistų daryti prielaidą, kad dauguma surinktų APP dabartinei kalbai ir dabartiniam gyvenimui nėra įprasti, nes nebeliko paties reiškinio (tuomet nelieka ir asmenų pavadinimų) arba reiškinys yra, bet asmenys vadinami kitaip (kitais dariniais).
4. Darinių fiksavimas skirtingose vietose, šaltiniuose patvirtina teiginį, kad nevienodą darinių vartoseną kartais lemia jų skirtingas paplitimas, kartais stilistinės ar semantinės ypatybės.

Šaltiniai

BLKŽ – Bendrinės lietuvių kalbos žodynas [elektroninis variantas]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas> [žiūrėta 2002-07-06–2022-10-09].

DLKT – Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas [elektroninis variantas]. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, Kompiuterinės lingvistikos centras. <http://tekstynas.vdu.lt> [žiūrėta 2020-01-09–2022-11-11].

DLKŽe – Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [elektroninis variantas]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2015 (atnaujinta versija, 2017). <http://lkiis.lki.lt/dabartinis> [žiūrėta 2018-12-16–2020-10-15]; <https://ekalba.lt/dabartines-lietuviu-kalbos-zodynas> [žiūrėta nuo 2021-08-15].

LKŽ – Lietuvių kalbos žodynas, 1–20. Vilnius: Mintis; Valstybinė enciklopedijų, žodynų ir mokslo literatūros leidykla; Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla; Mokslas; Mokslo ir enciklopedijų leidykla; Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas; Lietuvių kalbos institutas, 1941–2002.

LKŽe – Lietuvių kalbos žodynas (1941–2002) [elektroninis variantas], 1–20. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija 2008). www.lkz.lt [žiūrėta 2019-01-09–2020-10-15], <https://ekalba.lt/lietuviu-kalbos-zodynas/> [žiūrėta nuo 2021-08-15].

Literatūra

Ambrazas, S. (2000). *Daiktavardžių darybos raida, II*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Ambrazas, V. (red.). (2006). *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. 4-oji pataisyta laida. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Čepaitienė, A. (2013). *Gyvenimo etnografija: vietos, struktūros ir laikas*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla.

Dundulienė, P. (1991). *Lietuvos etnologija*. Vilnius: Mokslas.

Druviete, I. ir Požarnova, V. (2021). Valoda kā vērtība. In I. Druviete (red.), *Latviešu lingvistiskā attieksme: vērtības, pārlicība, prakse* (p. 93–103). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Gaudinskaitė, D. (2020). Vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų darybiniai sinonimai (darybiniai variantai). In R. Kvašytė (sudaryt.), *Acta humanitarica universitatis Saulensis*, 27 (p. 126–147). Šiauliai: Šiaulių universitetas.

Gudavičius, A. (2009). *Etmolingvistika*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.

Jakaitienė, E. (2010). *Leksikologija*. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Kalnača, A. ir Lokmane, I. (2021). *Latvian Grammar*. Vilnius: University of Latvia Press.

Kasatkina, N. ir Leončikas, T. (2003). *Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga*. Vilnius: Eugrimas.

Keinys, S. (1999). *Bendrinės lietuvių kalbos žodžių daryba*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

- Kudirka, J. (1983). Miško verslai. In J. Kudirka, V. Milius ir A. Vyšniauskaitė, *Valstiečių verslai* (p. 7–42). Vilnius: Mokslas.
- Miliūnaitė, R. (2009). *Dabartinės lietuvių kalbos vartosenos variantai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Paukštytė, R. (1999). Pribuvėja ir kaimo bendruomenė Lietuvoje XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. In I. R. Merkienė ir V. Savoniakaitė (sudaryt.), *Etninė kultūra ir tapatumo išraiška: konferencijų medžiaga* (p. 160–165). Vilnius: Mokslo aidai.
- Pikčilingis, J. (1969). *Leksinė ir gramatinė sinonimika*. Kaunas: Šviesa.
- Pikčilingis, J. (1988). *Sinonimika. Kalbos figūros*. Kaunas: Šviesa.
- Piškinaitė-Kazlauskienė, L. (1995). *Bitininkystė Lietuvoje (XVI a. – XX a. pirmoji pusė)*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Sakalauskienė, V. (2021). *Žmogaus vaizdiny lietuvių tarmių leksikografiniuose šaltiniuose: etnolingvistinis ir semantinis aspektas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Savoniakaitė, V. (sudaryt.) (2011). *Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla.
- Smetonienė, I. (2021). DUONOS paveikslas lietuvių žodynuose. *Vilnius University Open Series*, 2, 257–268. doi.org/10.15388/VLLP.2021.16
- Soida, E. (2009). *Vārddarināšana*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
- Stundžia, B. ir Jarmalavičius, D. (2019). *Daiktavardžių dūryba vokiškuose XVII–XVIII a. baltų kalbų žodynuose*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Ulvydas, K. (red.). (1965). *Lietuvių kalbos gramatika: fonetika ir morfologija (daiktavardis, būdvardis, skaitvardis, įvardis)*, I. Vilnius: Mintis.
- Urbutis, V. (2009). *Žodžių darybos teorija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Vaskelienė, J. (2000). *Darybiniai sinonimai*. Šiauliai: K. J. Vasiliausko jm.
- Vaskelienė, J. (2013). Darybinių sinonimų, darybinių variantų ir paronimų panašumai bei skirtumai. In *Žmogus ir žodis: Didaktinė lingvistika*, 15(1), 206–214.
- Vaskelienė, J. (2022). Dėl bendrašaknių lietuvių kalbos daiktavardžių su priesagomis *-(i)acija* ir *-imas*. *Respectus Philologicus*, 41(46), 94–106. <https://www.zurnalai.vu.lt/respectus-philologicus/article/view/24906/26164>
- Vulāne, A. (2013). Vārddarināšana. In D. Nītiņa ir J. Grigorjevs (red.), *Latviešu valodas gramatika* (p. 190–299). Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
- Župerka, K. (1997). *Stilistika*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- Župerka, K. (2012). *Stilistika*. 3-iasis pataisytas ir papildytas leidimas. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.